

Josep Pella i Forgas

un capdavanter catalanista de la restauració.

Una lectura de «La crisi del catalanisme»

per Joan Puigvert i Busquets

Josep Pella i Forgas (1) és considerat com un dels més importants historiadors de l'escola de Girona —d'aquella escola «agrupada entorn de la "Revista de Girona" (2)—». Per descomptat, l'adscripció és plausible, tot i que les col·laboracions de Pella i Forgas a la prestigiosa revista gironina són magres i escadusseres. Només dos articles, i encara de circumstància.

El primer article, intítulat "Monedes de Palamós" (3), és una documentada contesta a les preguntes que li havia formulat C. Pujol i Camp des de les planes de la mateixa "Revista de Girona" (4). El tema a dilucidar era, òbviament, el numismàtic; però Pella i Forgas no s'hi va pas limitar, i abunden les notícies d'història política.

La segona i darrera col·laboració de Pella i Forgas a "Revista de Girona" fou la reproducció d'una carta oberta que havia publicat el periòdic —nou de trinca— "El Bajo Ampurdán", de Sant Feliu de Guíxols. La revista gironina la reproduïa pel seu gran interès: "El Bajo

(1) Josep Pella i Forgas (Begur, 11 de febrer 1857 - Barcelona, 9 d'octubre 1918) cursà la carrera de dret a la Universitat de Barcelona. Fou membre de l'entitat «La Jove Catalunya» (1870). Col·laborador del periòdic «La Renaixença». Director amb F. Romaní, de «La España Regional». Fundador i director, amb Antoni Elías de Molins, de «La Revista Històrica Latina». President de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona, de l'Ateneu Barceloní, de la Societat Econòmica d'Amics del País, de l'Acadèmia de Bones Lletres, de la Comissió Provincial de Monuments de Barcelona. President Honorari de l'Ateneu Empordanès de Barcelona. Corresponsal de l'Acadèmia de la Història, i de la d'Heràldica Italiana. Autor de nombroses obres històriques i jurídiques. D'entre les primeres esmentem, amb col·laboració de Josep Coroleu, «Las Cortes Catalanas» (1876), «Lo Somatent» (1877), «Catalunya francesa» (1876), i «Los fueros de Cataluña» (1878). Escriví, a més, «Un català i l'ustre D. Joseph de Margarit y de Biure» (1876), «Historia del Ampurdán» (1883), «Periodisme, estudis històrics» (1892), «Llibertats i antic govern de Catalunya» (1905), una breu biografia de Fontanella, i «Jaume I, i el Consell de Cent» (1908). De les seves obres jurídiques només subratllarem els quatre volums del «Código civil de Cataluña» (1916-1919). Publicà, encara, els opuscles «La crisis social. Filosofía de la Historia Contemporánea» (1893), i «La crisis del catalanisme» (1905?). Fou també mantenidor als Jocs Florals de Barcelona, La Bisbal i Girona.

(2) Cf. **Un segle de vida catalana, 1813-1930**, obra dirigida per F. Soldevila, Barcelona, 1961, Volum II, p. 973. Es, tanmateix, un expressió gairebé tòpica.

(3) **Monedas de Palamós**, a Revista de Girona, a. III (1879), pp. 497-504.

(4) **Palamós en la numismàtica**, a Revista de Girona, a. II (1878), pp. 376 i ss.

Ampurdàn. Sus límites" (5). Certament, el tema era engrescador, perquè la divisió comarcal de Catalunya era una qüestió que el catalanisme debatia amb passió.

Resta clar, tanmateix, que la col·laboració de Pella i Forgas a la «Revista de Gerona» no tingué ni continuïtat ni massa importància. I això a pesar de ser un escriptor prolífic. Pella i Forgas, però, tot i no abjurar mai de la seva vinculació a les comarques gironines, residia llargues temporades a Barcelona, i serà allí sobretot on acomplirà el seu paper d'home públic.

Perquè, cal remarcar-ho, Pella i Forgas fou durant els anys de la Restauració un dels més notables capdavanters del catalanisme.

Molt jove encara, als seus 19 anys, formà part com a fundador de l'associació anomenada —ben significativament!— «La Jove Catalunya» (1870), entitat que A. Rovira i Virgili qualifica com a «primera entitat catalanitzant de tendències polítiques» (6). Poc més tard, quan es funda el periòdic «La Renaixensa» (1871), Pella i Forgas hi col·labora assíduament.

Encetada la Restauració, un dels corrents catalanistes o catalanitzants, s'articularà al voltant de la figura prestigiosa de J. Mañé i Flaquer. El programa d'aquest grup era un programa conservador i urbà i pretenia integrar determinats sectors tradicionalistes. Per això assumia algunes reivindicacions «foralistes» (7). Segons aquesta estratègia no ens hem d'estranyar que acollissin entusiàsticament els estudis històrics institucionals; serviren perfectament per a fonamentar els seus propòsits polítics. D'aquest grup, doncs, «rebérem en Coroleu i jo

(5) **El Bajo Ampurdán. Sus límites**, a *Revista de Gerona*, a. VIII (1884), pp. 257-260.

(6) Cf. A. Rovira i Virgili, **El nacionalismo catalán**, Barcelona, s.a., p. 124.

Volem subratllar que no pretenem pas de fer un estudi aprofundit de la història i vicissituds del catalanisme d'aquells anys de la Restauració, sinó només assenyalar unes pautes que situïn adientment l'actuació política de J. Pella i Forgas. Tanmateix, i per si pot ser útil al lector, advertim que ens hem servit de la següent bibliografia: A. Rovira i Virgili, **El nacionalisme catalán**, Barcelona, s. a.; i **Resum d'història del catalanisme**, Barcelona, 1936; J. Vicens i Vives i M. Llorens, **Industrials i polítics del segle XIX**, Barcelona, 1958; J. Pabón, **Cambó**, Vol. I, Barcelona, 1952; **Un segle de vida catalana, 1813-1930**, dirigit per F. Soldevila, Barcelona, 1961; J. A. González Casanova, **Federalisme i Autonomia a Catalunya, 1868-1938**, Barcelona, 1974; Isidre Molas, **Lliga Catalana**, Vol. I, Barcelona, 1972; F. Cucurull, **Panoràmica del nacionalisme català**, especialment Vol. 3, París, 1975; i Ll. M. de Puig i Oliver, **El catalanisme polític a Girona**, a *Treballs d'Història*, pp. 149-182, Girona, 1976.

(7) Veg., especialment, I. Molas, op. cit., p. 12 i s.

—diu el mateix Pella— l'impuls per publicar (1876) **Las Cortes Catalanas**, amb l'esperança que alguna cosa d'elles serviria per a la Constitució de l'Estat espanyol que llavors es discutia, i la **Història del Somatent, (1877)**, i els **Fueros de Cataluña (1878)**" (8).

Contemporàniament un sector important del republicanisme federal experimentava una reconversió notable. A poc a poc, i capitanejats per la personalitat excepcional de Valentí Almirall (el qual des del 1879 editarà el «Diari Català»), aquest corrent d'origen federalista s'imposarà. D'aquest grup sorgí la idea i la convocatòria del I Congrés Catalanista (1880), amb el propòsit d'establir uns lligams permanents entre els centres catalanistes de les comarques i un de similar a fundar a Barcelona (que serà, més tard, el Centre Català). El Congrés posà en relleu nítidament les concepcions discrepants que niaven en el si del catalanisme. Amb tot s'aconseguien alguns acords: la fundació d'una Acadèmia de la llengua catalana, i la creació d'una comissió per a la defensa del Dret Civil de Catalunya. L'Acadèmia tingué una vida efímera; Pella i Forgas n'era el secretari. Col·laborà també en la campanya a favor del dret civil català, i assistí al Congrés Català de Jurisconsults (1881).

Al capdavant, l'any 1882, Valentí Almirall fundava el Centre Català, amb un criteri integrador dels diversos corrents del catalanisme, i al marge dels partits polítics (segons els estatuts, «la Societat no s'ocuparà de política ni de religió»). Hi pesava molt, per tant, l'ordenació apolítica aportada pel grup d'intel·lectuals de formació romàntica i historicista, provinents de «La Renaixensa». L'encadenament dels esdeveniments, però, menà ineludiblement el Centre Català a intervenir en la lluita política. I així, l'any 1885, i a causa de la crisi econòmica i del projecte d'unificació del dret, tingué lloc a la Llotja de Barcelona un míting multitudinari. Hi intervingueren plegats personalitats de les finances, juristes i catalanistes adherits al Centre Català; un dels oradors fou Pella i Forgas. D'aquesta reunió n'eixí el famós «Memorial de greuges», lliurat a Alfons XII per una comissió integrada «per les més altes personalitats intel·lectuals del moment i alguns representants dels sectors industrials» (9). Josep Pella i Forgas era un dels dotze membres de la comissió. Advertim, tot de passada, com s'inicia la influència del catalanisme amb determinats sectors de la burgesia.

Aparentment semblava que s'havia aconseguit la fusió dels diversos corrents catalanistes en el marc únic del Centre Català. Ben aviat, amb tot, aflorarien les divergències ideològiques.

(8) J. Pella i Forgas, **La crisi del catalanisme**, Barcelona, 1905?, p. 23.

(9) Cf. I. Molas, op. cit., p. 19.

ques. Ultra altres fets reveladors el fet que no s'aconseguís un acord de principis a l'hora de programar una revista que fos portantveu del catalanisme envers els altres pobles de l'Estat espanyol, és un exponent prou clar de les diferències existents. En no aconseguir-se l'acord el sector conservador tirà pel dret, i F. Romaní i Puigdemolas, E. Güell, i J. Pella i Forgas llançaren al carrer "La España Regional" (1886-1894). (9 bis).

L'escissió latent esclata obertament el 1887, en separar-se del Centre Català el grup més conservador, i fundar la Lliga de Catalunya. El Centre Escolar Catalanista, inaugurat feia ben poc, s'uní a la nova entitat. La Lliga de Catalunya suplantaria aviat el Centre Català com a força motora del catalanisme. L'actuació més notable de l'associació, ultra el «Missatge a la Reina Regent» (1888) signat també per J. Pella i Forgas va ser la campanya pel manteniment del dret civil català (1889). Pella i Forgas hi participà activament (10).

Sota els auspicis de la Lliga de Catalunya es produeix, l'any 1891, una nova concentració de les associacions catalanistes: la Unió Catalanista. La primera actuació important d'aquesta entitat fou l'Assemblea de Manresa (1892, on s'aprovaren les històriques "Bases", D'altres Assemblees similars tingueren lloc a Reus (1893), Balaguer (1894), Olot (1895), Girona (1897), i altres de posteriors, però ja dins un altre context.

Dins del catalanisme, tanmateix, es reproduïen, de manera més o menys explícita, les divisions entre els partidaris d'intervenir activament en política, i la dels intransigents apolítics. L'actitud de J. Pella i Forgas és òbvia, si tenim present que ja l'any 1891 havia estat candidat a diputat pel districte de La Bisbal, i

(9 bis) Veg. la referència de Josep Pla (O. C. Vol. XI, **Homenots-Primera Sèrie: El senyor Prat de la Riba**, Barcelona, 1965, p. 17) a la revista «Espanya Regional», i l'assenyalament de la influència de Taine sobre Pella i Forgas. Diu J. Pla; **op. cit.**, p. 32: «Les Bases de Manresa... de seguida foren molt discutides. El senyor Almirall i el seu grup... A l'extrem oposat, els catalanistes conservadors les trobaren irreal: sense fonament. En un comentari del senyor J. Pella i Forgas a «Espanya Regional», sobre la tercera part de «Les origines de la France Contemporaine» de Taine —que fou l'autor de la minoria pensant del país— prenent peu de les paraules de Taine sobre les «constitucions de paper», investí francament els que anomenà **constitucioneros** catalans...».

(10) Així, i com a exemple, transcrivim de P. Lloberas, **Un segle de vida bisbalenca**, La Bisbal, 1969, p. 246: «1889 - 28 d'abril Miting catalanista a la Plaça Nova per protestar del nou Codi Civil. Hi prenen part oradors de diverses tendències i, en darren lloc, Josep Pella i Forgas».

que el 1896 havia estat elegit diputat pel districte de Girona (11).

Mentrestant, el clima polític a Catalunya s'anava malmetent dia rere dia. El sistema de partits tornants estava desacreditat i es demostrava ineficax; el malestar social augmentava, com palesaven els nombrosos atemptats terroristes de Barcelona; per arrodonir el panorama havien esclatat les impopulars guerres colonials de Cuba i Filipinas. Tot plegat creava un ambient propici per anar a la recerca de solucions de recanvi. La burgesia catalana, alarmada pel deteriorament del sistema restauracionista, es desvetllava políticament. En aquest context el catalanisme apareixia com una de les propostes més coherents i viables.

Aleshores sorgí la il·lusió del programa regeneracionista" promogut pel general Polavieja. Un grup conspicu de la burgesia catalana s'hi adherí engrescada. I el sector del catalanisme predispòsat a intervenir en política decidí també prestar-li el seu suport. Era un pas més, i important, en la línia d'integrar dins del catalanisme el moderat reformisme burgès. Les dues posicions coexistents a l'interior de la Unió Catalanista esclataren en un enfrontament definitiu (12).

Després del fracàs del programa Polavieja i del moviment de protesta conegut com del «tancament de caixes», els catalanistes separats de la Unió Catalanista constituïren El Centre Nacional Català (1899). A aquest Centre Nacional Català hi confluï la Unió Regionalista, entitat formada pels burgesos reformistes engrescats per Polavieja i ara decepcionats pel naufragi dels seus propòsits. Havia nascut la Lliga Regionalista, el gran partit catalanista conservador.

Durant els primers temps de la singlatura de la Lliga Regionalista, Pella i Forgas hi militarà, i el seu prestigi i la seva influència seran notables. N'hi haurà prou amb algunes pinzellades. A la vigília de les eleccions generals de 1901 la Lliga va publicar un manifest de presentació de la candidatura —anomenada— dels quatre presidents; entre els signants hi figura Pella i Forgas (13). Uns mesos més tard era

(11) Veg. P. Lloberas, **op. cit.**, p. 250. Confirma l'afirmació d'I. Molas, **op. cit.**, p. 29, que diu: «Cal no oblidar aquest fet (l'elecció com a diputats de futures figures de la Lliga Regionalista) si volem comprendre el naixement de la Lliga Regionalista, que no parteix d'uns homes totalment nous en política, sinó d'unes personalitats amb una certa experiència i una activitat política realitzada dins el sistema».

(12) Respecte de l'evolució posterior de la Unió Catalanista, veg. A. Rovira i Virgili, **El catalanisme...**, p. 145 i ss.

(13) Veg. I. Molas, **op. cit.**, p. 47. La Lliga Regionalista ja existia, però l'acord de fusió de les dues entitats —Centre Nacional Català i Unió Regionalista— «no es féu públic fins passades les eleccions».

elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona. De la seva gestió municipal volem subratllar la proposta, signada conjuntament amb F. Cambó, i Plaja, reclamant que a les escoles subvencionades s'ensenyés història i llengua catalanes. El mes de novembre de 1903 era reelegit regidor Al'abril de 1904 el rei Alfons XIII visitava Barcelona per primera vegada; la Lliga —després d'una aspra polèmica acordà inhibir-se, abstenir-se de qualsevol adhesió o refús. Tanmateix, l'ala conservadora del partit (que era la predominant entre els regidors) vulnerà l'acord; i en visitar Alfons XIII l'Ajuntament concedí una audiència als set regidors de la Lliga que l'havien sol·licitada; Pella i Forgas demanà la vènia per tal que, en nom de tots ells, parlés F. Cambó. Aquesta actuació féu esclatar l'escissió latent, i l'ala més liberal es donà de baixa del partit.

El setembre de 1905 varen ser convocades eleccions de diputats a Corts. La candidatura per Barcelona de la Lliga incloïa J. Pella i Forgas. Inicialment; hom havia pensat en Joan Maragall, com a representant dels intel·lectuals, però en no acceptar la seva inclusió en la candidatura, fou substituït per Pella y Forgas. Els darrers anys Lerroux i el seu partit aconseguien espectaculars èxits electorals; també el setembre de 1905 s'emportaren la majoria. Al moment de l'escrutini Pella i Forgas fou acusat d'algunes anomalies que perjudicaven companys de candidatura. L'incident és vidriós; però l'acusació era greu per a un partit que pretenia imposar la netedat electoral. Per aquesta raó Pella i Forgas sortí del partit; a instància de la Junta Directiva de la Lliga, o per pròpia voluntat, segons les diverses versions. Sigui el que sigui, la veritat és que a partir d'aleshores Pella i Forgas va retirar-se de la política militant.

A fi de justificar la seva actuació Pella i Forgas escriví «La crisi del catalanisme». Sortosament, però, no és un mer opuscle de descàrrec, no es redueix a una simple polèmica personal (14). Es també —i sobretot— la història dels diversos grups catalanistes, feta per un home que ha passat tota la vida en aquest renaixement», i l'exposició d'algunes reflexions doctrinals.

Creiem, doncs, que una anàlisi —encara que sigui sumària— de l'obra de J. Pella i Forgas pot ser-nos útil, sempre —tanmateix— que no oblidem que les premisses ideològiques del capdavanter empordanès no eren pas les úniques. Es, per tant, **una visió**.

Respecte de l'avaluació històrica del catalanisme a l'època de la Restauració Pella i Forgas situa l'origen del moviment catalanista dins el corrent literari romàntic. No tan sols ho afirma així, sinó que ho estableix com a un fet indiscutible, admès per tothom. Es clar, era un «regionalisme amb un gran regust arcaic», d'«antigualla restaurada» (15). D'aquesta primera etapa en derivaria, sense solució de continuïtat, la del regionalisme polític literari, «als voltants de la revolució de setembre de 1868» Es remarcable que Pella i Forgas no estableixi cap mena de lligam entre els grups catalanistes i el partit republicà federal.

Amb la Restauració, i segons Pella, afloren tres corrents principals en el catalanisme. El primer corrent és el conservador, representat sobretot en la figura de J. Mañé i Flaquer, que disposava com a portantveu el «Diario de Barcelona». Aquest grup establí contactes amb alguns sectors tradicionalistes, capitanejats per Milà de la Roca, i en sorgí el propòsit d'editar un diari «regionalista» tradicional; «El Correo Catalán».

Els altres dos corrents tenen més importància per a la història del catalanisme. El catalanisme polític literari s'arrecrava al voltant de «La Renaixensa». El formava un grup d'intel·lectuals idealistes, romàntics, contraris a tot igualitarisme, indisciplinats i rebels, amb alguna tendència anàrquica assistemàtics. Eren radicals en el plantejament catalanista, i dogmàtics i poc realistes; somniaven reinstaurar les institucions medievals catalanes.

En contraposició el corrent derivat del vell partit federal, presidit per Valentí Almirall, volia ser científic i era artificios, doctrinari, positivista i fred; el punt d'arrencada era sempre una fórmula o un sistema abstracte.

L'adjectivització d'un i altre corrent avui ens sembla massa simplista, tòpica, de clixé. Hi trobem a faltar la necessària referència a interessos de classe o de grup que s'aixoplugaven darrere un o altre corrent. Enrealitat, no sembla pas que es pugui dubtar que el sector intel·lectual del catalanisme —malgrat la seva radicalitat enfront del fet nacional— era de signe conservador; mentre el grup acabadilat per Valentí Almirall representava una línia força més liberal. Les incompatibilitats i divergències eren òbvies, tanmateix, en circumstàncies propícies, es produïren concentracions i confluències. Al

(14) Josep Pla, a **Francesc Cambó**, Barcelona, 1973, O. C., Vol. 25, p. 262, despatxa alegrement l'opuscle de J. Pella i Forgas amb quatre mots: «Pella, posteriorment, escriví un fullet ple d'amargor que fou llargament aprofitat pels polemistes anticatalans». Ens sembla molt més justa la valoració que en fa Emili Giralt a la breu recensió inclosa a **Bibliografia dels moviments socials**, Barcelona, 1972, p. 282, sigla 3/502. També és més aquànim —creiem— el judici (de J. Solé Tura?) d'**Un segle de vida catalana**, Vol. II, p. 1.173, en escriure: «J. Pella i Forgas (1852 - 1918) representa un punt de transició pel que fa a l'actitud a prendre respecte dels nacionalistes republicans —ell mateix va abandonar aviat la Lliga...».

(15) J. Pella i Forgas, **op. cit.**, p. 21.

llarg de la Restauració foren dues les concentracions importants dels corrents catalanistes heterogenis: la primera, propiciada per Almirall, fou el Centre Català; la segona, encapçalada per la Lliga de Catalunya, fou la Unió Catalanista. Tanmateix, en el si d'aquestes grans unitats s'hi covaven les inevitables escissions. Quan es pretenia concretar mínimament un programa polític les discrepàncies afloraven ostensiblement.

Simultàniament hi havia plantejada una altra disjuntiva, la que Pella anomena dels «procediments». ¿Calia o no participar en la lluita electoral? En síntesi, foren dues les opcions: la dels «integrastes o dogmàtics», definida —segons Pella— per tres factors; «un patriotisme històric extraordinari que vol retornar fins al començament del segle XV», «un veritable desafecte a... la gran indústria», i «una gran repulsió a intervenir en la política espanyola»; era l'opció de la Unió Catalanista. En canvi, un altre sector, «l'oportunista», vol constituir-se «més en forma d'un partit a la moderna», preocupat principalment per triomfar a les eleccions, i per tant disposat a les aliances més sorprenents. Va ser l'opció de la Lliga Regionalista (16).

No ens enganyéssim, però, respecte de la importància numèrica del moviment catalanista. Segons Pella i Forgas durant la Restauració el moviment catalanista era minoritari: «faltava un moviment general d'opinió que li donés escalfor i vida», de forma que «el moviment català no ha entrat en les masses obreres» (17).

(16) J. Pella i Forgas, op. cit., caps. XII i XIII.

(17) *Ibid.*, p. 35 i 65. — Afirmacions a A. Rovira i Virgili, *El nacionalismo...*, p. 128; on, a més afirma que fins aleshores el catalanisme havia estat un moviment gairebé exclusivament barceloní. Aquestes i altres afirmacions similars —tan allunyades, v. gr. de les de Lluís M. de Puig a l'*art. cit.*, p. 172 (quan diu «Girona, aleshores (just en el canvi de segle) començaria a anar un xic a remolc de Barcelona, central dels partits i residència dels grans polítics. El protagonisme espontani de les contrades gironines que ja havia retret en temps de la Restauració desapareixeria quasi totalment, llevat d'algun esdeveniment que ens recordaria el paper rellevant d'aquestes terres en la política catalanista del s. XIX») — donen peu a sospitar que ens trobem davant d'un problema terminològic. «Catalanisme» seria un mot equivoc perquè mentre algú l'utilitza com a sinònim de moviment nacionalista català, altres sembla que l'utilitzen en un sentit més restringit, referit exclusivament a l'etapa del moviment nacionalista de finals del XIX i al XX. Es només una sospita i un interrogant que deixem a consideració del lector interessat.

D'altra banda, comparant l'opuscle de Pella i Forgas i l'obra de Rovira i Virgili, ens ha semblat sovint que el darrer seguia fidelment, en moltes pàgines, Pella i Forgas.

Va ser el desengany pel desastre del 98 que va potenciar enormement el catalanisme. El procés d'integració de la burgesia catalana —d'un cert sector, és clar— en el catalanisme apareix força nítid. Ja el 1885 «va créixer molt i va prendre molta ufana el Centre Català amb les reformes arancelàries i tributàries... i veus ací que es trobaren i coincidiren per un moment... els fabricants i comerciants esverats amb les disposicions econòmiques, els conservadors regionalistes i els literats...». Més tard, amb el programa Polavieja, torna a produir-se una confluència significativa, «¿què n'havia tret Catalunya de tot això? Potser remoure l'esperit de les classes industrials cap a l'autonomia econòmica... i en tragué la fundació d'un nou diari autonomista, "La Veu de Catalunya", amb els diners dels fabricants.. » (18). El resultat darrer serà la naixença de la puixant Lliga Regionalista.

—Algunes qüestions doctrinals—. Segons creu Pella i Forgas el catalanisme de la Restauració per tal de realitzar una política unitària hagué d'eludir definir-se sobre una sèrie de qüestions importants. Aquesta manca de concrecions, tanmateix, només ha servit per a servir una unitat externa i accidental. En contrapartida ha mantingut el catalanisme segregat de tot contacte amb la realitat. I ha estat una política poc convincent perquè ha provocat una mena de malfiança del poble envers el catalanisme i això tant des d'una òptica conservadora com des d'una òptica esquerrana. Les declaracions genèriques no han convençut ningú. Es hora, per tant, que «acabi el període romàntic en què l'amor patri ha estat l'única substància» (19).

Quines són les qüestions respecte de les quals cal que el catalanisme —o els catalanismes— es pronuncii?

En primer lloc, la qüestió religiosa. Perquè a Catalunya hi ha dues actituds enfront del catolicisme la d'aquells que valoren positivament «la realitat vivent de creences i pràctiques religioses en el si de la societat catalana», i la dels que creuen que és «el més gran enemic de la llibertat i del progrés d'Espanya i de Catalunya». Des d'una perspectiva tradicionalista si el catalanisme propugna la «resurrecció complerta, integral, de la manera d'ésser» del poble català, aleshores cal reconèixer i potenciar el paper exercit pel catolicisme en l'afaiçonament de la personalitat col·lectiva catalana. Si —al contrari— es creu que el catolicisme és «el gran destorb per a la civilització d'Espanya», aleshores «s'ha de combatre de cap, o indirectament, amb l'indiferentisme». La qüestió no és, doncs, baldera, perquè en definitiva es tracta sobretot

(18) Pella i Forgas, op. cit., p. 25 i 41.

(19) *Ibid.*, p. 49; veg. també tot el Cap. VIII.

de definir «la influència de la religió en les coses públiques i socials» (ensenyament, benficensia, festes populars...) (20).

La segona qüestió és de definir-se sobre la forma de govern. Fins ara el catalanisme s'ha volgut mantenir en l'eclecticisme. Però l'experiència demostra que l'eclecticisme no és viable. Consta que «la suggestió del Rei és molt forta encara a Espanya» Tanmateix l'autèntic problema no és pas el d'admetre els poders constituïts, sinó el de «presentar com a més conforme amb les condicions de Catalunya una o altra forma de govern, i així desitjar-la com a més fructuosa per al regionalisme» (21).

La tercera qüestió pendent ens interessa molt especialment. Tracta sobre la qüestió social i la indiferència del catalanisme davant el problema obrer. Segons Pella i Forgas l'origen literari romàntic del catalanisme ha fet del moviment nacionalista un moviment poc acostat a les realitats vives, presoner d'una mena d'embadaliment. «D'aquestes realitats en què —el catalanisme— no ha entrat, la més grossa de totes és la qüestió social». Aquest és un problema seriós, perquè dues terceres parts de la població catalana és industrial i cada dia augmenta la immigració. Per a més obligar-vos Catalunya no pot refiar-se del govern. Acusa que «tot està per fer en aquest punt importantíssim», i per culpa d'aquest indiferentisme del nacionalisme català, «el moviment patriòtic català no ha entrat dins les masses obreres. Estan les masses obreres apartades de la nostra història nacional i no senten el patriotisme històric». El nacionalisme català no sols no ha presentat als obrers «cap esperança de millorar la seva sort», sinó que «ben al contrari, campanyes fetes de comú acord entre els regionalistes i les societats econòmiques sobretot les que es componen principalment de fabricants, han pogut fer-los creure com a cosa certa que el regionalisme se sostenia principalment en les classes que tenen per enemigues». Es, per tant, absurd creure que defensaran Catalunya amb el mateix fervor «aquells a qui la patria havia donat grans riqueses... com aquells per qui la pàtria havia estat una marastra que els deixava

créixer fills migrats i tristos en la ignorància, les privacions i la misèria». Acusa, a més, la societat catalana de no ser justa, perquè «la fàbrica catalana no és pas un model», el luxe i la misèria conviuen insolentment. L'obrer, encara, sent la contradicció «de veure's revestit de tots els drets polítics i privat del dret de propietat; lliure en el polític i subjecte al capital en l'econòmic». Ens trobem avui, realment, amb «el feudalisme de la gran indústria», i Pella i Forgas afirma davant aquesta realitat la necessitat que Catalunya cerqui una solució —talment com la cercà i la va trobar al S. XV pel problema «del feudalisme de la terra—». Sense la integració nacionalisme. - obrerisme «aquest problema —el social— pot ser la mort del nacionalisme». Entre d'altres raons perquè el govern de Madrid pot manipular-lo contra el programa autonomista català, de la mateixa manera que «els reis mogueren les qüestions socials per destruir l'autonomia feudal dels estats polítics a l'Edat Mitjana». I no és una mera amenaça, «no és un joc amagat sinó públic» (22).

Davant d'aquesta triple problemàtica Pella i Forgas proclama la urgència d'organitzar dos grans partits a Catalunya. Dos grans partits cada un amb la seva política, que «en dies de gran prova es trobarien aliats». D'una banda un partit «del regionalisme monàrquic més o menys tradicional»; i de l'altra un partit «republicà autonomista». Aquest partit darrer hauria de ser «no un partit espanyol, sinó local», per tal d'integrar els obrers al programa català, puix actualment aposten pel cosmopolitisme a causa «d'una propaganda de molts d'anys d'internacionalistes, socialistes i anarquistes». Seria el partit «successor d'aquell poderós i vell partit federal però més a la catalana». I hauria, encara, de ser capaç d'atreure la massa obrera per evitar que es desplaci «al camp franc de l'anarquia i el socialisme» (23).

L'actitud, doncs, de Pella i Forgas, malgrat partir d'una base ideològica conservadora, és prou realista i matisada. Els esdeveniments posteriors li donarien —almenys en part— raó.

(20) *Ibid.*, cap. IX.

(21) *Ibid.* cp. XI.

(22) *Ibid.*, cp. XI.

(23) *Ibid.*, p. 74 i també p. 72.